

İOANNA KUÇURADİ'NİN İNSAN GÖRÜŞÜ VE DEVLET ANLAYIŞI BAĞLAMINDA AYDINLATILMIŞ İYİYİ İSTEMEYE DAYALI YURTTAŞ SORUMLULUĞU

Olcay KARACAN*

Özet: Modern devletlerde genellikle siyasal toplulukların yurttaşlardan beklentilerine harfiyen uyma üzerinden siyasi bir topluluklarla bağ kurmaya dayalı yurttaşlığa değer atfedilmektedir. Ancak modern devletlerin değer atfettiği yurttaşlık anlayışı hem insan türünün bir üyesi olmanın gereklilikleri yerine getirme öncülüne dayanmaz hem de aydınlatılmış iyiyi istemeyi içermez. Bu nedenle modern devletlerdeki yaygın yurttaşlık anlayışıyla devletlerin insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi mümkün değildir. Bilakis böyle bir yurttaşlık anlayışıyla özellikle yurttaşı olunan devletin yaptığı insan hakları ihlallerinin meşrulaştırılması, hatta bu ihlallerin canı gönülden desteklenmesi dahi mümkündür. Ancak devleti kendi başına varlık olarak değil devleti bir insan kurumu olarak gören İoanna Kuçuradi'nin insan görüşü ve bu insan görüşüne dayalı devlet anlayışı devletin insan haklarını koruyacak biçimde dönüştürülmesi için zemin hazırlayıcıdır. Zira Kuçuradi'ye göre *kişiler hangi devletin yurttaşı olurlarsa olsunlar öncelikle insan türünün birer üyesidirler*. Herhangi bir devlet ne kadar güçlü olursa olsun hiçbir devlet kendi başına varlık olmayıp insanlar tarafından kurulan sürdürülen bazen de ortadan kaldırılan bir kurum olduğu için devletin insan haklarını korumasının gerekliklerine uygun biçimde dönüştürülmesi insanların elindedir. Bu nedenle *Kuçuradi'nin insan görüşü ve devlet anlayışı üzerine bina edilmiş ve aydınlatılmış bir iyiyi istemeye dayalı yurttaş sorumluluğu, modern devletlerde insan haklarının korunabilmesi için yol göstericidir.*

Anahtar kelimeler: yurttaş sorumluluğu, insan görüşü, devlet, insan hakları, etik

Ioanna Kuçuradi's View Of Humanity And Understanding Of The State: Citizen Responsibility Based On An Enlightened Desire For The Good

Abstract: In modern states, citizenship is generally valued based on establishing ties with political communities through strict adherence to the expectations of those communities. However, the understanding of citizenship valued by modern states neither rests on the premise of fulfilling the requirements of being a member of the human species nor does it include the enlightened desire for the good. Therefore, it is impossible to prevent human rights violations by states by adhering to the prevalent understanding of citizenship in modern states. On the contrary, such an understanding of citizenship can even legitimize, or wholeheartedly support, human rights violations committed by the state of which one is a citizen. However, İoanna Kuçuradi's view of the state, which sees the state not as an entity in itself but as a human institution, and her understanding of the state based on this view of humanity, offers insights for transforming the state in a way that protects human rights. For Ioanna Kuçuradi, *individuals, regardless of which state they are citizens of, are first and foremost members of the human species*. No matter how powerful a state may be, no state exists in isolation; it is an institution established, maintained, and sometimes abolished by people. Therefore, the transformation of the state to comply with the requirements of protecting human rights is in the hands of the people. For this reason, *Kuçuradi's view of humanity and understanding of the state, based on an enlightened desire for the good, provides guidance for the protection of human rights in modern states.*

Key words: Citizen responsibility, view of humanity, state, human rights, ethic.

Giriş

"...Yurttaşlık da demokrasi gibi hem evrensel olarak en çok hayran olunan kavram olmaktan (iyi bir yurttaş olmanın kötü olduğunu hemen hemen hiç kimse düşünmüyor) hem de tam olarak tanımlanamamaktan çok çekti -nedir bu gerçekten...?" (Pierson 2015: 178)

Christopher Pierson yurttaşlığı modern devletin anahtar unsuru olarak nitelendirir. Pierson modern devletlerde yurttaşlığı hukuki ve toplumsal statü, siyasi bir kimlik sahibi olmanın bir aracı, bağlılığa odaklılık, birtakım görevlerin alınması, haklara sahip olma beklentisi ve iyi toplumsal davranışlar gösterme gibi yurttaşlığa atfedilen özelliklerden hareketle açıklar. Ayrıca her ne kadar yurttaşlığın sadece modern devletlere özgü olmadığını, Yunan şehir-devletlerinde Roma'da, Ortaçağ ve Rönesans şehirlerinde ve Avrupa'daki diğer kozmopolit birlikteliklerde birbirlerinden farklı bağlamlarda yurttaşlık anlayışlarının olduğunu belirtmekle birlikte, Pierson günümüz modern devletlerinin yurttaşlığına odaklanır (Pierson 2015: 177-193).

Pierson modern devletlerde yurttaşlık siyasal bir topluluğun yaşam düzenine katılımıyla ilgili olduğu, devletlerin sınırları içinde yaşayan devletsizlerin, sığınmacıların, iltica edenlerin vs. yurttaşlık hakları olmadığı için, modern devletlerde yurttaşlığın ayrıcalıklı bir statü olduğunu ileri sürer. Hatta yurttaşlık kamusal yaşama katılmakla ilgili olduğu için kadınlar başta olmak üzere kamusal hayata katılmaların önünce ciddi bariyerleri olanların hukuken yurttaşlık statüleri olsa da fiilen kamusal yaşamda yeterince yer bulamamalarını da yurttaşlığın ayrıcalıklı bir statü olmasıyla ilişkilendirir. Bunun yanında, modern devletlerde yurttaşlık statüsünün insan türünün bir üyesi olarak değil, bir ulus devletin üyeliğine bağlı olduğunu için, yurttaşlığın evrensel ve eşitlik sunan bir statü olmadığını iddia eder (Pierson 2015: 197-203). Pierson bir adım daha ileri giderek modern devletlerde sadece siyasal toplulukların yurttaşlardan beklentilerine harfiyen uyma üzerinden siyasi bir topluluklarla bağ kurmaya dayalı yurttaşlığa potansiyel olarak olumlu anlam yüklenilerek değer atfedilmesine *"iyi bir yurttaş olmanın kötü olduğunu hemen hemen hiç kimse düşünmüyor"* diyerek karşı çıkar.

Her şeyden önce siyasal toplulukların yurttaşlardan beklentilerine harfiyen uyarak herhangi bir siyasi bir toplulukla bağ kurulmasına odaklı yurttaşlık anlayışı, iyiyi istemeye dayalı olmadığı gibi, insan türünün bir üyesi olmanın gerekliliklerini içermediğinden bu yurttaşlık anlayışıyla devletlerin insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi mümkün değildir. Bilakis bu yurttaşlık

bir şekilde meşrulaştırması hatta bu ihlallerin canı gönülden desteklenmesi de mümkündür. Ancak devleti kendi başına varlık olarak değil bir devleti bir insan kurumu olarak gören İoanna Kuçuradi'nin insan görüşü ve bu insan görüşüne dayalı devlet anlayışı, devletin insan haklarını koruyacak biçimde dönüştürülmesi için ilham vericidir. Zira Kuçuradi'ye göre *kişiler hangi devletin yurttaşı olurlarsa olsunlar öncelikle insan türünün birer üyesidirler.* Herhangi bir devlet ne kadar güçlü olursa olsun hiçbir devlet kendi başına varlık olmayıp insanlar tarafından kurulan sürdürülen bazen de ortadan kaldırılan bir kurum olduğu için devletin insan haklarını korumasının gerekliklerine uygun biçimde dönüştürülmesi insanların elindedir (Kuçuradi 2018a: 48-53). Bu noktadan yola çıkıldığında, Kuçuradi'nin insan türünün bir üyesi olmanın gerekliliklerini içeren bir yurttaşlık anlayışı ve *aydınlatılmış bir iyiyi istemeye dayalı yurttaş sorumluluğu, modern devletlerde insan haklarının korunması için yol göstericidir.* Ancak böyle bir yurttaşlık anlayışının ve yurttaş sorumluluğunun modern devletlerde insan haklarını korunması hususunda nasıl yol gösterici olabileceği hususunun tartışılabilmesi için, önce Kuçuradi'nin insan görüşü ve devlet anlayışından kısaca bahsedilmelidir.

Kuçuradi'nin İnsan Görüşü ve Devlet Anlayışı

"İnsanı anlamak, onun ortaya koyduklarını anlamakla, kavramakla mümkün olabilmektedir; bu nedenle fenomen analizleri yerine kavram analizleri yapmak bizi çıkmaza sürüklemektedir. Bu durum Kuçuradi'yi, ontolojik ve antropolojik bir yaklaşımın temelleri üzerinde yükselen yeni bir etik görüşü oluşturma çabasına iter. Böylece insan, kendi kişisinde, insan olma bilincinin sorumluluğunun farkında olacaktır; insan olma değerinin korunarak, geliştirilebilmesinin kendi yapıp etmelerine bağlı olduğunun ayırdına varacaktır; değerin sadece insanla, insan başarılarıyla ilgili olduğunun farkındalığı ile yapıp etmelerinin sorumluluğunu üstlenecektir" (Köseoğlu 2011:129). Kuçuradi'nin insan görüşü, insanı bir bütün olarak ele alan ontolojik temellere dayalıdır. İnsanı herhangi bir teoriden hareketle değil, insanın bio-psişik varlığında bulunan insan fenomenlerinden ve başarılarından hareketle ele alır (Yavlal-Gedik 2003:13) Diğer bir ifadeyle, Kuçuradi insanı, onun tek bir özelliğine indirgeyerek değerlendirmek yerine, insanı bütünlüklü bir varlık olarak ele almaktadır (Hamidi 2024: 407-408). Bu nedenle Kuçuradi belirli bir kişinin özelliğini bütün insanların özelliği gibi ele alarak insanın neliğinin belirlenemeyeceğini, ayrı ayrı bireylerde ortaya çı-

178). Kuçuradi her ne kadar kişi fenomenleri ile insan fenomenleri arasında ayrım yapılması gerekliliğine işaret etse de, yaşayan her bir insan teki ile tür olarak insan arasındaki bağı göz ardı etmeden, insan realitesinin bütünlüğünü dikkate alarak, tür olarak insanın olanak ve özelliklerinden hareket le insanı anlamaya çalışır. Bu nedenle de insanın değerini insanın varlıkta özel yeriyle, yani insanı diğer canlılardan ayıran özellikleriyle açıklar (Özcan 2023:159) Kuçuradi insanın değerini insanın olanaklarıyla bütünleştirir (Kırmacı 2021: 18) *"Kuçuradi'nin olanaktan kastı insanın etkinlikleridir. Çünkü bu etkinlikler, insanı diğer canlı varlıklardan ayırarak, özel bir yere konumlar. Bu özel konum sadece ona özgü özelliklerdir, yani insanı insan yapan olanaklarıdır. Kuçuradi bu olanakları, insan türüne özgün özellikler ve etkinliklerin ürünleri olarak görmektedir"* (Kırmacı 2021: 18). Zaten Kuçuradi insanın neden haklara sahip olması gerektiğini de insanın değeriyle temellendirir (Kuçuradi 2018a 1-2) Bu nedenle Kuçuradi'ye göre *"...insan hakları, her insanla ilgili bazı gerekleri dile getirirler, bu gerekler, insanın değerini tanıma ve koruma istemleri olarak, yani insanları yalnızca insan oldukları için koruma istemleri olarak ortaya çıkar..."* (Kuçuradi 2018a: 1-2) Böylelikle Kuçuradi'nin insan görüşünün onun devlet anlayışının da belirleyicisi olduğu söylenebilir. Zira Kuçuradi'ye göre *" Devlet her şeyden önce bir insan kurumudur: yani temelini, sosyal kurumlar gibi tarihsel koşullarda değil, -biopsişik, toplumsal, kendine etik istemler getiren v.b. bir varlık olarak yapısında- tür olarak insanın varlık koşullarında/yapısal özelliklerinde bulur"* (Kuçuradi 2011: 198). Kuçuradi insanın unutulduğu çağımızda insanı konu edinen az sayıda düşünürden birisi olarak, insanı bilen bir kişinin şeyleri doğru olarak, tabii değerlerine uygun olarak değerlendirebileceğine dair saptaması (Hamidi 2024: 407-408), onun devleti insandan hareketle değerlendirmesi bakımından da ufuk açıcıdır.

Kuçuradi her ne kadar devletin temelini tarihsel koşullardan ziyade insanın yapısal özelliklerine/varlık koşullarına dayandırsa da, devlete ihtiyaç duyulması hususunu tarihsel koşullar dışında ele almaz. Aksine devletin işlevlerini yeniden belirleyebilmek için tarihsel koşulların bilgisinin önemine dikkati çeker. Ancak Kuçuradi devlete sadece tarihsel koşulardan ve siyasal açıdan bakılmasının devletin temelini kavramak için yetersiz olduğunu söyler. Ayrıca Kuçuradi'ye göre devlete sadece siyasal açıdan bakılarak devletin temelinin salt tarihsel koşullarda aranması beraberinde devleti kendi başına bir varlık olarak ele alınmasına neden olur (Kırmacı 202: 53-54). Kuçuradi'ye göre *"şu an da egemen olan, devleti kendi başına bir varlık olarak gören anlayış*

tadan kaldırılması gereken) bir varlık; veya yurttaşların yapıp ettiklerine karışarak özgürlüklerini kısıtlayan (dolayısıyla özelleştirme ve serbest pazar savunucularının iddia ettiği gibi "küçülmesi" gereken) bir varlık; ya da yurttaşları koruyan ve ne yapacaklarını onlara söyleyen bir varlık olarak gören anlayış" (Kuçuradi 1998: 24). Bu noktadan hareketle Kuçuradi devletin kendi başına bir varlık olarak ele alınmasının, (modern devletin) varlık nedeninin, her şeyden önce insan haklarını doğrudan ya da dolaylı olarak koruma olduğunun gözden kaçırılmasına neden olduğuna işaret eder. Kuçuradi'ye göre, devlet bir insan kurumu ve insan haklarını korumak için oluşturulan bir kurum olarak ele alındığında, devletin amacı şu şekilde belirlenebilir: *"a) Grup halinde yaşayan insanlar arasındaki şu veya bu şekilde kendiliğinden kurulan toplumsal ilişkileri, -hak-ödev ya da rol ilişkilerini- hukuk ilişkilerine-adalete dayanan ilişkilere- çevirmek. b) Kamuyu-bu grupta herkesin ve her birinin olan her şeyi-işletmektir. Bu amacı açısından devlet bir hukuk kurumudur"* (Kuçuradi 2011: 198). Böylelikle Kuçuradi devletin varlık nedenini insan haklarının doğrudan ve dolaylı olarak korunmasıyla temellendirirken, kişiyi devlete karşı korumak düşüncesiyle temellendirilmeye çalışılan yaygın insan hakları anlayışına da karşı çıkmaktadır. Zira Kuçuradi'ye göre kişiyi devletten koruma düşünceyle temellendirilen insan hakları anlayışı, devleti kendi başına bir varlık olarak görmenin sonucudur (Kuçuradi 1991: 137-138). Bu doğrultuda devletin varlık nedenini tür olarak insanın yapısal özellikleriyle açıklarken, kendi insan hakları görüşünü de insanın yapısal özelliklerine dayandırmaktadır. Kuçuradi'ye göre *" İnsan hakları, herşeyden önce bir fikir, bir düşüncedir -insanların tarihe getirdikleri, çok farklı değere sahip çeşitli düşüncelerden biri. Şu düşünce: insanlar, insan oldukları için -tavuk ya da fil olmadıkları için-, yani bazı özellikleri olan insan türü nün üyeleri oldukları için -yediğimiz ekmeği yapmış, her an kullandığımız elektriğin çeşitli kullanımlarını bulmuş, bazılarımızın okuduğu Küçük Prensi yazmış, hakkaniyet düşüncesini getirmiş, ombudsman kurumunu kurmuş bir türün üyeleri oldukları için- özel bir muamele görmeleri gerektiği düşüncesi. Kişiler birbirine öyle bir şekilde muamele etmeli ki, insanın bu olanaklarını gerçekleştirebilsinler, diye düşünülüyor. Çünkü gerçeklikte insanların çoğu birbirine böyle muamele etmiyor, ya da başka insanların bu olanakları gerçekleştirebilmeleri için gerekli olan koşulların oluşmasını bilerek ya da bilmeyerek engelliyor"* (Kuçuradi 2011: 190). Kuçuradi kendi insan hakları kavramını, insanın olanaklarından ve bu olanakların gerçekleşmesini sağlayabilecek koşulların bilgisinden türetmektedir. Ona göre insan hakları kişilerde insanın olanaklarını koruma istemleridir, insanın olanaklarını

rın her kişi için gerçekleştirmesi ve geliştirmesi olduğunu belirtir. Kuçuradi bu noktandan hareketle insan haklarını, insanın olanaklarını gerçekleştirmesinde ona dokunulmamasını sağlayan işkence yasağı, düşünce ve kanaat özgürlüğü, toplantı özgürlüğü, vs. talepler ile kişinin insansal olanaklarının gerçekleştirebilmesinin önkoşulunu sağlamaya yönelik, sağlık hakkı, eğitim hakkı vs. talepler olarak görür (Kuçuradi 2018a: 1-5). Ancak Kuçuradi insan haklarının sadece insanların varlıktaki özel yerine, yani değeri nedeniyle muamele görmelerine ilişkin taleplerle sınırlamaz. Bilakis Kuçuradi'ye göre insan hakları hem muamele görme ilkeleri hem de muamele etme ilkeleridir (Kuçuradi 2011: 195). Ve de Kuçuradi'ye göre muamele görme ilkeleri olarak insan hakları, doğal ya da rastlantısal özellikleri ne olursa olsun her insanın ve bütün insanların etik olarak nasıl bir muamele görmesi ya da görmemesi gerektiğini dile getirmeyle ilgilidir. Ancak muamele etme ilkeleri kamu yaşamında bütün insanların etik olarak başka insanlara nasıl muamele etmeleri gerektiğini, yani kamu yaşamında doğru eylemlerin asgari koşullarını dile getiren davranış normlarıdır (Kuçuradi 2011: 195). Bu noktadan yola çıkıldığında Kuçuradi'nin insan hakları görüşü nün onun yurttaşlık anlayışını ve yurttaş sorumluluğunu belirlediği ileri sürülebilir.

Kuçuradi'nin Yurttaşlık Anlayışı Ve Yurttaş Sorumluluğu

Kuçuradi'ye göre yurttaş sivil toplumun yönetimine düşünüp taşınarak ve eleştirel bir tutumla katılma gücüne sahip kişidir (Kuçuradi 1998: 26). Ancak devletler yurttaşlarının temel (insan) haklarını gereği gibi koruyacak biçimde dönüştürülmediği takdirde, yurttaşların sivil toplumun yönetimine eleştirel biçimde katılabilmeleri mümkün değildir. Kuçuradi'nin devlet anlayışı, devletin yurttaşların temel insan haklarını korumaya yönelik bir kurum olmasıdır. Bir ülkede sosyal, siyasal ve ekonomik haklar, kişilerin sadece insan olmaları nedeniyle sahip oldukları haklar değil, bir ülkenin yurttaşı olmaları nedeniyle onlara yurttaşı oldukları, devlet tarafından tanınan haklardır. Bu haklar, her ülkede devlet tarafından kişilere kendi yurttaşlarına çizilen sınırlardır. O ülkede yurttaşların içinde serbestçe hareket edebilecekleri bazı alanların sınırlar çizerler ve ilgili yurttaşlardan bu sınırların dışına çıkmamaları isteminde bulunurlar. Dolayısıyla bu hakların sınırları ülkeden ülkeye, o ülkenin içinde bulunduğu koşullara göre farklı çizilebilir. Örneğin asgari ücret, emeklilik yaşı bu türden tanınan haklardır ve ülkeden ülkeye farklılık gösterirler. Bu haklar insan olan herkesin eşit olduğu haklar değil,

Yurttaş haklarını yurttaşların temel insan haklarını korumaya dayalı bir devlet anlayışına dayalı olarak konumlandıran Kuçuradi, insan haklarını sadece muamele görme ilkeleri değil muamele etme ilkeleri olarak da görür. Zira sivil toplumum yönetimine düşünüp taşınarak eleştirel biçimde tutum alarak katılma gücüne sahip olmak, başka yurttaşlara yönelik insan haklarının gerekliliklerine uygun muameleyi de içerir. İlaveten sivil toplumum yönetimine düşünüp taşınarak eleştirel biçimde tutum alarak katılma gücü, Kuçuradi'nin *aydınlatılmış bir iyiyi istemeye* verdiği önemle bağlantılı düşünülebilir. Kuçuradi, "bir eylemin değerli olması için *"iyi isteme"ye dayanmasının yetmediğini, insanların her ilişkisinde değer bilgisiyle oluşturulmuş bir eylemde bulunması gerektiğinin altını çizmektedir"*(Köseoğlu 2011: 107).

Kuçuradi Kant' iyiyi istemenin eylemin sadece yapma kısmına ilişkin olduğunu, oysa eylemin sadece yapmaya indirgenemeyeceğini, yapmanın eylemin değerlendirme, yaşantı ve yapma ögelerinden sadece biri olduğunu vurgular (Köseoğlu 2011: 129). Daha açık bir ifadeyle, Kuçuradi "Bir eylemin değerli olması için 'iyi isteme' tek başına yetmediğini iyiyi istemenin bir eylemi değerli kılan noktalardan ancak bir tanesi" olduğunu söyler. Bu doğrultuda Kuçuradi etiği, yalnız "yapma"ya değil, eylemi bütün olarak nesne edinmesiyle, kendisinin de çok önemli bulduğu Kant'ın iyi istemesinin, eylemden yalnızca "yapma" anlaşılınca nasıl yetersiz kaldığını gösterir. Hatta Kuçuradi bir adım daha ileri giderek; *Etik* adlı yapıtının başına bir motto olarak koyduğu A. Camus'nün "iyi isteme"nin de bilgisiz olunca kötü isteme kadar zarar verebileceği bize gösterir (Tepe 2023: 16)

Kuçuradi'nin aydınlatılmış iyiyi istemeye ilişkin saptaması, yurttaş sorumluluğunu değerlendirmek içinde de yol göstericidir. Sivil toplumum yönetimine düşünüp taşınarak eleştirel biçimde tutum alarak katılma gücüne sahip olma anlamındaki yurttaşlık için, iyiyi isteme tek başına yeterli değildir. Zira yurttaşlar değerli eylemde bulanma koşullarına sahip olmadıklarında, doğru eylemde bulunabilmeleri için yurttaşların yaptıkları eylemleri bilgiye dayalı olarak yapmaları gerektiği söylenebilir. Esasen iyiyi istemeye dayalı yurttaşlık anlayışının yurttaşların yaşamına nüfuz edebilmesi için yurttaşların sorumluluk üstlenmesinin de elzem olduğu ileri sürülebilir. Bu çerçevede Kuçuradi'nin "sorumluluk duyma" ile "sorumlu olma" arasında yaptığı ayrım önem arz etmektedir. Zira Kuçuradi'ye göre sorumluluk duyma insanların içinde bulunduğu ilişkiler ağına göre kendisini ne olarak gördüğüyle, değer yargılarıyla ve içinde bulunulan zorunluluklarla ilgilidir. Dolayısıyla

veya değer atfetmeye dayalıdır. Oysa "sorumlu olma" kişinin içinde bulun duğu çeşitli ilişkilerin kendilerine ve aralarındaki bağlantılara ilişkin bilgiye dayanmakta; bu bilgiden hareketle elinden geldiğince doğru değerlendirme yapmayı gerektirmektedir. Ayrıca "sorumlu olma" kişinin kendine karşı in san olmasından, yani ilk önce kendi kendisiyle olan etik ilişkisinden başlar Bu nedenle kişinin kendisine hesap vermesini de içerdiği için, kişinin insa nın değerini koruyacak biçimde insan olma bilincinin ona yüklediği anlam da sorumluluk üstlenmeyi gerektirir (Kuçuradi 2018b: 157-163). Kuçuradi'ye göre *"Her insanın bir insan olarak, o kişi olarak ve ayrıca bireyliğinde ("iş" inde üstlenildiği rolde) insana (kendine) karşı, etik ilişkiye girdiği başka kişilere karşı ve insanlara (çağdaşlarına, yurttaşlarına ve bakışı-bilgisi uzanabildiğince gelecek ku şakların insanlarına) karşı sorumlu olması söz konusudur. Belirli tarihsel koşullarda bunların ilişkisi ise; bir insanın nelerden sorumlu olduğunu belirler: insan olarak kendine karşı, içinde bulunduğu koşullarda insanın değerinin korunmasından; birey olarak özelliklerinin, rolünün işinin içinde bulunduğu koşullarda gerektirdiklerini yapmasından vb."* ((Kuçuradi 2018b: 160) Böylelikle Kuçuradi'nin sorumluluk duymayla sorumlu olmanın farkını ortaya koyan saptamasının yol gösteri ciliğinde, siyasi topluluklarla bağ kurmaya dayalı yurttaşlık anlayışının so rumlu olmayla değil, değer yargılarıyla ve içinde bulunulan zorunluluklarla yani sorumluluk duymayla ilgili olduğu söylenebilir. Zira siyasal topluluğun beklentisine harfiyen uyma, siyasal topluluğun değer yargılarına göre yurttaşlarına davranmasını gerektirir. Bu beklenti bazı hallerde kişinin insan olma bilincinin kendine yüklediği sorumlu olmanın gerekliliklerıyle bağdaş mayabilir. Dolayısıyla aydınlatılmış iyiyi istemeye dayalı yurttaşlık anlayı şının günümüzde modern devletlerde siyasal toplulukların yurttaşlardan beklentilerine harfiyen uyma üzerinden siyasi bir topluluklarla bağ kurmaya dayalı yurttaşlık anlayışla bağdaşması mümkün değildir. Zira siyasal toplu lukların yurttaşlardan beklentilerine uymaya dayalı bir yurttaşlık anlayışı insan türünün bir üyesi olmanın gerektirdiği hak ve özgürlükleri her zaman içermeyebilir. Hatta böyle bir yurttaşlık anlayışı aydınlatılmış iyiyi istemeye dayalı olmadığı gibi insan türünün bir üyesi olmanın gerekliliklerini içer mediğinden bu yurttaşlık anlayışıyla devletlerin insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi mümkün değildir. Bilakis bu yurttaşlık anlayışıyla özellikle yurttaşı olunan devletçe yapılan insan hakları ihlallerinin bir şekilde meş rulaştırılması, hatta bazı hallerde bu ihlallerin isteyerek desteklenmesi dahi mümkündür. Keza modern devletlerde siyasal toplulukların yurttaşlardan beklentilerine harfiyen uymaya dayalı yurttaşlık anlayışı, iyi yurttaş olmanın

ye dayalı yurttaş sorumluluğu, modern devletlerde insan haklarının korunabilmesi için yol göstericidir. İnsan hakları sadece muamele görme ilkeleri ile sınırlanmayıp aynı zamanda muamele etme ilkeleri olarak görüldüğünde, yurttaş sorumluluğu konusundaki tartışmaları giderebilecek elverişli bir bakış açısıdır. Zira muamele etme ilkeleri kamu yaşamında bütün insanların etik olarak başka insanlara nasıl muamele etmeleri gerektiğini, kamu yaşamında doğru eylemlerin asgari koşullarını dile getiren davranış normlarıdır. Ayrıca yurttaşlara insan hakların gereğine uygun biçimde muamele edilmesi gerektiği fikri, kadınlar başta olmak üzere kamusal yaşama katılmalarının önünce cidi bariyerleri olanların kamusal yaşama katılmalarına imkân sağlanmasını da içerdiğinden, eşit yurttaşlık içinde elverişli bir perspektif sağlar.

Sonuç

"Ancak insanı bilen bir kişi şeyleri doğru olarak, tabii değerlerine uygun olarak değerlendirebilir" (Kuçuradi 2009: 10)

İnsanın unutulduğu çağımızda Kuçuradi insanı konu edinen az sayıda düşünürden birisidir. Ayrıca Kuçuradi insanı bilgi nesnesi yaparken insanı tek bir özelliğine indirgemeden bütünlüklü bir varlık olarak ele alır. Bu çerçevede Kuçuradi ancak insanı bilen birinin, şeyleri doğru olarak, tabii değerlerine uygun olarak değerlendirebileceğini belirtir. Kuçuradi'nin insanı bilen bir kişinin şeyleri tabii değerlerine uygun değerlendirebileceğine ilişkin tespiti, onun devleti insandan hareketle değerlendirmesi bağlamında da dikkat çekicidir. " *Devlet her şeyden önce bir insan kurumudur: yani temelini, sosyal kurumlar gibi tarihsel koşullarda değil, -biopsişik, toplumsal, kendine etik istemler getiren v.b. bir varlık olarak yapısında- tür olarak insanın varlık koşullarında/yapısal özelliklerinde bulur.* " (Kuçuradi 2011: 198). Bu noktadan yola çıkıldığında devleti kendi başına bir varlık olarak değil, bir insan kurumu olarak gören Kuçuradi'nin insan görüşü ve bu insan görüşüne dayalı devlet anlayışı, devletin insan haklarını koruyacak biçimde dönüştürülmesi için fikir vericidir. Zira Kuçuradi'ye göre *kişiler hangi devletin yurttaşı olurlarsa olsunlar öncelikle insan türünün birer üyesidirler.* Herhangi bir devlet ne kadar güçlü olursa olsun hiçbir devlet kendi başına varlık olmayıp insanlar tarafından kurulan ve sürdürülen, bazen de ortadan kaldırılan bir kurum olduğu için, devletin insan haklarını korumasının gerekliklerine uygun biçimde dönüştürülmesi insanların elindedir. (Kuçuradi 2018a: 48-53). Bu noktadan yola çıkıldığında, Kuçuradi'nin insan türünün bir üyesi olmanın gerekliliklerini içeren bir

Kaynakça

Hamidi, N. Elif (2024), "Çağımızda İnsanın Unutulmuşluğu Ya Da İnsan Felsefe Bilgisinin Eksikliği", *Özne Dergisi*, 40. Sayı.

İspir Toprak, Zeynep (2014), "İnsan Onuru Kavramı ve İnsan Hakları Üzerine" *İoanna Kuçuradi Çağın Olayları Arasında*, Editörler: Betül Çotuksöken, Gülriz Uygur, Hülya Şimga, Tarihçi Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Kesikoğlu, Seyda (2019), "Takiyettin Mengüşoğlu ve İoanna Kuçuradi'nin Görüşleri Çerçevesinde İnsanın Neliği Sorunu", *Felsefelogos*, Sayı 73.

Kırmacı Şule Yüksel (2021), *İoanna Kuçuradi Görüşleri Çerçevesinde İnsan Hakları Bağlamında Devlet.* Danışman Prof. Dr. Gülriz Uygur, KKTC: Doğru Akdeniz Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi

Köseoğlu, Zuhal (2011), *Ioanna Kuçuradi'nin Etik Görüşü Açısından Kant'ta "İyi İsteme" Problemi*, Danışman Prof. Dr. Sevgi İyi, İstanbul Maltepe Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi

Kuçuradi, İoanna (2009), *Nietzsche ve İnsan*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara.

Kuçuradi, İoanna (1991), "İnsan Haklarına Dayalı Anayasa veya Devlet Kavramı", *Anayasa Yargısı.* (8).

Kuçuradi İoanna (1998), "Yirmibirinci Yüzyılın Eşiğinde Demokrasi Kavramı Ve Sorunları". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı *15*.

Kuçuradi, İoanna (2011), "Etik İlkeler Ve Hukukun Temel Öncülleri Olarak İnsan Hakları". *İnsan Hakları Makaleleri Seçkisi, TİHEK Cumhuriyetin 100. Yılı Anısına Makaleler Seçkisi*

Kuçuradi, İoanna (2018a),"Felsefe ve İnsan Hakları", *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.

Kuçuradi, İoanna (2018a), "Etik İlkeler ve Hukukun Temel Öncüller Olarak İnsan Hakları", *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.

Kuçuradi, İoanna (2018b), *Etik*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara.

Özcan, Sevgi (2023), "*Felsefi Temelleri Bakımından İki Farklı Hak Anlayışı: Mill ve Kuçuradi'nin Düşüncesinde Hak Kavramı*", *ETHOS Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar 16 (2), ss. 1-34.*.

Pierson, Christopher (2015), *Modern Devlet*, Çev. Neşet Kutluğ/Burcu Erdoğan, Çiviyazıları Yayınevi, 2. Bas, Ankara.

Tepe, Harun (2023), "Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye'de Etik Çalışmaları", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22.

Yavlal Gedik Nermin (2003), "İ. Kuçuradi'nin İnsan Hakları Görüşü" *Kaygı, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (2).